

20. Шамаева Р. М. Формирование исполнительской культуры будущего педагога-музыканта: теоретические аспекты / Р.М.Шамаева // Вестник Челябинской государственной академии культуры и искусств. – 2014.- № 3 (39). – С.152-156.
21. Шибанова А.А. Сущность, содержание и структура исполнительской культуры музыканта / А.А. Шибанова // Человеческий капитал. - №7 (67). - 2014. - Москва: Объединённая редакция. – С.123-125

УДК 78:371.036

Ю.Якименко,
асистент кафедри мистецьких дисциплін
дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного університету,
імені Михайла Коцюбинського

Y.Yakimenko,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ОРФ-ШУЛЬВЕРК-ПІДХОДУ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА – ЯК ЗАПОРУКА ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДИТЯЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

USING THE CARL ORFFY CONCEPT ELEMENTS ON THE ARTS ARTICLES - AS A LETTER OF CREATIVE DEVELOPMENT OF CHILDREN'S PERSONALITY

Анотація. В нашому дослідженні ми висвітлюємо актуальні проблеми творчого розвитку дитячої особистості, втілення в освітній процес провідних концепцій музичного навчання, виховання та розвитку дитини, а саме системи Карла Орфа, способи пробудження та розкриття творчого потенціалу дитини через колективне елементарне музикування і рух, через гру на музичних інструментах орф-оркестру.

Abstract. In our research, we cover the actual problems of the creative development of the child's personality, the introduction into the educational process of the leading concepts of musical education, the upbringing and development of the child, namely the system of Karl Orff, ways of awakening and disclosing the creative potential of the child through collective elementary musicianship and movement, through the game of music instruments orphan orchestra.

Ключові слова: орф-педагогіка, система Карла Орфа, елементарне музикування, творча діяльність, мистецька діяльність, творчий потенціал, креативна музична діяльність, музична імпровізація.

Key words: orff-pedagogy, Carl Orff system, elementary music, creative activity, artistic activity, creative potential, creative musical activity, musical improvisation.

Постановка проблеми. В наш швидкий сучасний час, час різноманітних гаджетів та дуже зайнятих батьків, дитяча ігрова культура почала відмирати, як вид. Зайняті батьки записують дітей на купу розвиваючих занять і вважають, що вони виконали свою батьківську місію. А більшість розвиваючих занять проходить, як правило, за партою, що протирічить дитячій природі. Сумна істина полягає в тому, що в переважній більшості діти не грають в ігри на майданчиках, не комунікують один з одним у ігровому просторі. Адже гра – провідна діяльність дитини, через яку вона вчиться жити, творити, пристосовуватись до складних життєвих ситуацій. Саме у грі можна донести до дитини важливу, складну інформацію у ігровій формі. Концепція Карла Орфа – ідеальна система всебічного розвитку дитини, яка здатна розвинути її творчий потенціал у природніх умовах. Це ідеальний синтез усіх видів мистецтва, який легко можна перенести до класної кімнати та інтегрувати у навчальні предмети, щоб дитина почувалась природніше у шкільних стінах.

Виклад основного матеріалу. Карл Орф – німецький педагог, музикознавець і композитор, відомий своєю «Carmina Burana», автор однієї з найвідоміших концепцій музичного виховання дітей «Шульверк. Музика для дітей». Слово «шульверк» буквально перекладається як «шкільна робота» і має два значення: п'ятитомний збірник «Музика для дітей» і концепція Карла Орфа в цілому. Вона зібрана і оброблена Орфом для співу і танців з акомпанементом ансамблю орф-інструментів і видана в 5 томах. Кожна невелика п'єса з Шульверка є простою партитурою, доступною у виконанні навіть маленьким дітям. Основу Шульверка склав південно-німецький фольклор. В останніх томах Орфом використаний фольклор та музика інших європейських народів: французька, датська, шведська, англійська.

Ідеям Карла Орфа більше 80 років, але до наших днів вони впевнено завойовують своє місце не тільки на батьківщині Орфа, але й у багатьох інших країнах світу. Навесні 2018 року Україна поповнила кількість послідовників Орфа і стала 52-ю країною, у якій створилася орф-асоціація.

Чому ж на протязі такого великого проміжку часу ідеї Орфа не втратили своєї актуальності, а, навпаки, знаходять все більше прихильників? Адже ідеї, як і речі, застарівають. І найгарніші, новаторські для певного часу, на жаль, також. А дитяча особистість – це цілий особливий, неповторний світ. Водночас це тендітна квітка, яку дуже легко зламати. Її необхідно опікати, культивувати, берегти, розвивати, створювати правильні умови для творчості, щоб згодом вона визріла, розквітла на повну силу, набула своєї незрівнянної, особистої краси, яка все життя буде допомагати випромінювати внутрішнє світло і силу, зігрівати своєю неповторністю всіх навколо.

Карл Орф був переконаний, що для дітей потрібна своя особлива музика, спеціально призначена для музикування на початковому етапі. Вона повинна бути доступна переживанням в дитячому віці і відповідати віковим особливостям психіки дитини. Це не чиста музика, а музика, нерозривно пов'язана з мовою і рухом. Така музика є у всіх народів світу. Дитяча елементарна музика будь-якого народу генетично нероздільно пов'язана з мовленням і рухом. Орф назвав її елементарної музикою і зробив основою свого Шульверка.

Шульверк можна назвати підходом Карла Орфа чи способом Орфа, чи системою, але ні в якому разі не методом. Це означає, що в ньому немає систематизованої, поетапно розписаної процедури, яка однаково може застосовуватися в будь-якій ситуації. Шульверк вимагає від педагога повного занурення в процес, спонукаючи до розробки власних дослідницьких і педагогічних методик і форм. При цьому не можна сказати, що Шульверку не вистачає фундаментальних принципів, чітких моделей чи базових технік. Скоріше за все, матриця Шульверка – це істинний подарунок для чуйних і творчих вчителів, які знаходяться в пошуку організації своїх ідей. Шульверк можна порівняти з джазом, який не кожному зрозумілий, який легше відчутти, ніж пояснити словами. І подібно тому, як талановитий джазовий музикант набуває свого унікального стилю, вбираючи в себе, а потім трансформуючи досягнення попередників, вчителі, які практикують підхід Орфа, втілюють в життя його основні принципи, вклавши в них свою музичність, індивідуальність та інтелект. І коли у педагога з'являється цей унікальний «стиль», тоді починається справжня робота. І так знову і знову. Адже слово «підхід» має на увазі, що ви ніколи не досягнете цілі, але будете йти за нею, не перериваючи пошуку. Бо, не звертаючи увагу на різні національності, мови, акценти, діалекти, всі орф-педагоги розмовляють на одній мові. Час іде, все змінюється, а граматику мови Шульверка Орфа лишається незмінною. Десь в хитросплетінні педагогічних доктрин лежать прості істини, в яких закладена унікальність його практики.

Орф у Шульверку звертається до тих часів, коли музика існувала в єдності зі словом і рухом. Це спроба повернутися до гармонійного синтезу мови і руху як найважливішим праосновам музики, до її корінних витоків. Тому «елементарна музика» зовсім не означає «примітивна», вона означає – «розкладена на елементи» для зручного, легкого сприйняття дитиною.

Концепція Орфа ґрунтується на елементарній музичній діяльності, в основі якої лежать початкові форми народження музики. Елементарне музикування – це робота зі словом, рухом, співом, музичними інструментами, це використання ритму, гармонії в їх найпростіших формах. Орф розвивав свою концепцію раннього музичного навчання та розвитку як альтернативу стандартній практиці навчання музиці, тобто спочатку музика, а потім знайомство з нотами, з музичною грамотою. Ідеї Карла Орфа пропонують особливе бачення процесу навчання в цілому, це педагогіка, в основі якої лежить розуміння природи дитини і можливостей людини.

Орф чудово розумів, що спочатку дитина вчиться розмовляти і тільки потім опановує читання, спочатку вчиться повзати і лише згодом починає ходити. Так само і в музиці – спочатку необхідно отримати досвід музикування, а згодом вчити ноти. Дитина має відчутти необхідність опанування нотної грамоти, а ця мотивація виникне тоді, коли дитина створить власну музику і захоче її записати, щоб не забути. Тому музична імпровізація займає на заняттях Орфа ключове місце. Концепція Карла Орфа – це цілісна система музичної освіти, це навчання музиці через спів, танець, гру на орф-інструментах та імпровізацію.

Орф хотів йти таким шляхом: музикування мало виникати з імпровізації. Учні повинні були з самого початку спробувати творчу роботу в процесі власної імпровізації.

Якщо ми порівняємо метод роботи професійних музикантів і танцюристів з роботою в області музичної освіти, то виявимо істотну відмінність: в професійній сфері найчастіше мова йде лише про підготовку найбільш успішного виступу, етап репетицій повинен бути якомога коротшим та ефективнішим. Учитель музики, який на заняттях міркує і працює так само, робить серйозну помилку: в шкільному класі процес роботи має велику вагу, це – фаза навчання. Вона вимагає від викладача точного попереднього планування.

Навчання за системою Орфа – це живий процес, який неможливо підігнати під певні рамки. Це не робота на кінцевий результат. Це, так би мовити, процес заради процесу, а не швидка ефективна робота на кінцевий результат. І дитина може знаходитись всередині цього процесу стільки, скільки їй потрібно для повного його «прожиття». Так, завжди має бути відведено достатньо часу, щоб учні змогли висловити власні ідеї, а почасти й випробувати їх, набуваючи власний досвід. Тоді й чудовий кінцевий результат не забариться. Адже головна умова і цінність орф-занять – **радість від процесу і отримання позитивного досвіду від музичної діяльності**. А головна ідея в концепції Карла Орфа -**навчання в дії. Спочатку практика, потім усвідомлення**.

Ще Конфуцій казав: *«Я почув – я забув. Я побачив – я запам'ятав. Я зробив – я зрозумів»*. Тобто практика завжди повинна передувати теорії, тільки так дитина отримає свідомі знання. Через тілесний досвід усвідомлення приходить набагато швидше і ефективніше. Сукупність усіх можливих форм роботи на орф-заняттях дає чудову можливість отримання тілесного музично-ритмічного досвіду на всіх рівнях, розвитку взаємодії між півкулями мозку.

Основні принципи навчання за системою Карла Орфа виглядають так:

- *гра – як основа навчання;*
- *від практики до теорії;*
- *від цілого до деталі;*
- *від простого до складного;*
- *від спонтанності до структури;*
- *від довільного до контрольного-вольового;*
- *від центру до периферії. (Розвиток активності рук від крупної моторики до м'якої).*

Використання мовних партитур, різноманітних ритмічних вправ, канонів, ігор з переходом, комунікативних таночків, звукових жестів (музики тіла, bodypercussion), прийомів активного слухання музичних творів – все це дає унікальну можливість опанувати складні музичні поняття легким шляхом, розвиває мовлення, комунікативні навички, часові, просторові уявлення, інтуїтивне відчуття пульсації, періоду, фрази, відчуття музичної форми, відчуття ритму. Розвивати чуття ритму потрібно і можливо тільки музичними методами і на музичному матеріалі, повністю виключаючи «арифметичну лічбу», особливо на початковому етапі музичного розвитку дитини. Ритм лежить в основі руху і в основі музики, з нього починається будь-яка традиційна культура. Ритм у кожній народності – відображення мови. Ритм організовує життєдіяльність і мислення.

Завдяки різноманітним вправам, іграм, пісням і таночкам Шульверка, уроки музики стають більш живими і безпосередніми. Дітям і дорослим подобається можливість зняти взуття, стати в коло, грати і співати, бути на одній хвилі, разом рухаючись через гру до глибинного розуміння музики. Таким чином за цей час, завдяки рокам постійного пошуку та експериментів Шульверк зайняв одне з кращих місць у сімействі сучасних музичних педагогічних підходів.

Чисте, якісне, глибоке звучання орф-інструментів має терапевтичний вплив на людину, як і музика, яка на них створюється. А естетичне задоволення та радість від широкій, невимушеній гри, від процесу колективного музикування, музичної та ритмічної імпровізації, чистого звучання інструментів створює комфортне, позитивне, невимушене середовище, в якому немає місця будь-якому тиску на дитину, а є можливість рухатися зоною найближчого розвитку. Все це, в свою чергу, дає шалений поштовх творчому розвитку дитячої особистості. Концепція Карла Орфа підходить усім вчителям, які хочуть «іти за дитиною», свідомо і ненав'язливо розвиваючи її творчі здібності.

Грамотний, чуйний орф-педагог використовує весь спектр творчих проявів дитини через слово, рух, звук. Відповідно, робота орф-педагога полягає у грамотному зануренні дитини в музично-творчу діяльність, вивільнення її творчого потенціалу, розширення власних можливостей, припрацювання дитячих страхів, налагодження комунікативних навичок, емпатії.

Як і будь-яке живе ціле, орф-підхід різноманітний, багатоликий, непередбачуваний і парадоксальний. Концепція Орф-Шульверка застосовна у всіх областях музичної і танцювальної педагогіки. При другому народженні Орф-Шульверка як радіопередач для школярів (вперше 15 вересня 1948 по «Радіо Мюнхена» - сьогодні «Баварське радіо») цільова група була чітко сформульована: Орф-Шульверк повинен був прокласти собі дорогу в початковій школі Баварії, батьківщини Орфа. Сьогодні мова більше не йде лише про початкову школу: так, Орф-Шульверк зараз навряд чи відділимо від сфер раннього музичного розвитку, терапії, інклюзивної педагогіки і роботи з людьми похилого віку. Само собою, кожна область вимагає відповідного вибору матеріалу і видів діяльності.

Робота в стилі Орф-Шульверка може тривати і в середній ланці музичної освіти, на що вказують як п'єси, представлені в 4 і 5 томах «Музики для дітей», так і численні додаткові томи, наприклад, «Paralipomena» (12). Вправи для скрипки і вправи для фортепіано К. Орфа (13) перекидають місток в область інструментальної педагогіки.

Радість від того, як просто, виявляється, створювати музику, приваблива для новачків. Але за зовнішньою простотою часом ховається велика складність думки. І без постійного пошуку, навчання і самовдосконалення педагога ця непроста система може перетворитися в черговий «хитрий спосіб» навчання музиці по старим канонам під прикриттям новомодних тенденцій. І ми не встигнемо помітити, як «тендітна краса польової квітки» (одна з улюблених метафор К.Орфа, яку він використовував для описання Шкульверка) згасне і перетвориться на стерильну кімнатну рослину, зачинену в задушливих стінах навчального класу з його програмами й чітким розкладом.

Орф-Шкульверк живе змінами. Однак будь-які розширення, зміни і доповнення повинні привноситися обережно і усвідомлено, що передбачає знання і глибоке розуміння педагогічної праці Карла Орфа. Тільки в цьому випадку можна очікувати, що основні принципи ідей Карла Орфа збережуться в їх сукупності.

Література

1. Даг Гудкин Пой, играй, танцуй! Введение в орф-педагогикау. -/ М.: Издательский дом «Классика XXI», 2013, -256с.
2. Завалко К., Фір С. Основи орф-педагогіки: навчально-методичний посібник / під.заг.ред. К.В.Завалко. – Черкаси: Друкарня «Черкаський ЦНП», 2013, -162с.
3. З.В.Каневский Орф для «чайників» -/ Орф-педагогіка: сучасні виміри впровадження: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. 17-18 лютого 2018р., м. Київ/за заг.ред.К.В. Завалко.-Бориспіль: ФОП Кузьмичова Р.Ю.,2018-62с.

СЕКЦІЯ 2 ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МИСТЕЦЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Karlin Mariya,
Studentin Hochschule für Musik und Tanz Köln

ROMANTIK UND IHRE VERTRETER F.CHOPIN, R.SCHUMANN UND J.BRAHMS

Eigene Motivation

Die Idee für dieses Projekt entstand schon vor einpaar Jahren, als ich anfang an der städtischen Musikschule in Bonn zu arbeiten. Das heisst, der Ursprung der Idee war nicht an eine Prüfung gebunden. Dabei stützte ich mich auf meine eigenen Erfahrungen an einer Musikschule, allerdings in der Ukraine.

Die Struktur und damit verbundenen Inhalte, die an der Musikschule gelehrt werden, sind bekanntlich ganz anders im Osten. Jede/r SchülerIn bekam, zur meiner Zeit (Ende der Neunziger) 1,5 Stunden Hauptfach Unterricht, jeweils zwei mal in der Woche. Dazu kamen folgende Fächer: Musiktheorie (Solfige, Harmonielehre, Gehörbildung), Musikgeschichte (Europäische und Sowjetische) und Chor. Neben meinem Hauptfach Klavier, habe ich es sehr genossen schon als Kind die Komponisten kennenzulernen, die ich auf dem Klavier spielte. Ich hatte immer das Gefühl, ich würde die Musik besser verstehen, wenn ich weiss, welcher Mensch sie komponierte und was die Zeit, in der das Stück entstand, ausmachte. Als ich schon als Teenager Klavierunterricht an einer deutschen städtischen Musikschule bekam, fand ich es schade, dass Musikgeschichte nicht als eigenständiges Fach angeboten wurde. Nichtsdestotrotz konnte ich mich mit meinem damaligen Klavierlehrer darüber austauschen und habe durch ihn mich weiter in diesem Bereich bilden können. Das Musikschulsystem in Deutschland empfinde ich als ausbaufähig. Aber darüber werde ich mich mehr unter dem Punkt **Kontextualisierung in den gesellschaftlichen/ pädagogischen** Diskurs zu fassen.

Seit etwa 2,5 Jahren unterrichte ich an der Städtischen Musikschule Bonn. In meinem Unterricht habe ich immer versucht das „Basis Wissen“ an Musiktheorie und Musikgeschichte an alle Schülerinnen und Schüler zu vermitteln. Natürlich war das Interesse ganz unterschiedlich. Doch bei einigen S.u S. konnte ich die Neugierde wecken und so finde ich es überhaupt nicht schlimm mal die ganze Klavierstunde damit zu verbringen den Aufbau einer Sonate zu erklären oder über das Liebesleben von Johannes Brahms zu sprechen. Leider sind diese Stunden sehr selten, da der Klavierunterricht zeitlich begrenzt ist: 30 oder 45 Minuten pro Woche. Ich habe mir oft die Frage gestellt, *wie schaffe ich es als Klavierlehrerin den Schülerinnen und Schülern gleichzeitig einen guten praktischen Klavierunterricht zu erteilen, aber auch das Wissen um die Komponisten und die Epochen herum in einer 30 minütigen Einheit zu kombinieren?*

Und so kam ich auf die Idee, ein Projekt an der städtischen Musikschule mit einigen meiner